Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
juhani.sand@pirha.fi

Lausunto
31.10.2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025. Teema: Yleiset huomiot talousarvioesityksestä YM:n pääluokan luvun 35.20 Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen osalta. HE 109/2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto pyytää kirjallista asiantuntijalausunto Pirkanmaan hyvinvointialueelta.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee hallituksen talousarvioesitystä pääluokasta

35.20: Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen

Pirkanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee hallituksen talousarvioesitystä pääluokasta 35.20: Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen.

Taustaa

Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi valtion tukeman asuntotuotannon kehittämisen työryhmän työn pohjalta 24.6.2024, että Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Aran tehtävät siirretään ympäristöministeriöön ja Aran tehtävien toteuttaminen erillisenä virastona lakkautetaan 31.12.2024. Samassa kokouksessa talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi, että Valtion asuntorahasto sulautetaan valtion talousarvioon, ja valtion tukemaa asuntotuotantoa rahoitetaan suoraan talousarviosta vuoden 2026 alusta lähtien. Sulauttaminen edellyttää lainsäädäntö- ja talousarviomuutoksia. Muutoksella haetaan toiminnan tehostamista ja tavoitellaan valtion toimintamenosäästöjä ja hallinnon tarkoituksenmukaista järjestämistä.

Lausunto

Erityisryhmien asumisen rakennemuutos

Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluiden verkoston suunnitelma on keskeinen osa hyvinvointialueen muutosohjelmaa. Muutosohjelmalla tasapainotetaan hyvinvointialueen taloutta ja tavoitteena on toteuttaa lainsäädännön mukainen alijäämän kattamisvelvollisuus vuoden 2026 loppuun mennessä.

Palveluiden verkoston osalta keskeiset muutosohjelmat ja palveluverkkosuunnitelmat on suunniteltu toteutettavaksi vuoteen 2035 mennessä.

Pirkanmaan hyvinvointialueen aluehallitus on 25.3.2024 hyväksynyt Ikäihmisten asumisen palveluiden verkon osana IKI2035 kehitysohjelmaa (§ 96 IKI2035- ohjelman toimeenpanosuunnitelmat). Ohjelman tulosten perusteella on arvioitu, että vuoteen 2035 mennessä tarvitaan nykytilaan verrattuna 1115 lisäpaikkaa yhteisölliseen asumiseen ja 97 lisäpaikkaa lyhytaikaiseen ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, eli yhteensä 1212 lisäpaikkaa.

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettu laki (vanhuspalvelulaki, 980/2012) määrää, että iäkkäiden henkilöiden sosiaalihuollon pitkäaikaisen laitoshoidon lopettaminen toteutetaan vuoden 2027 loppuun mennessä. Tämä edellyttää, että lain vaatimusten mukaista ja kohtuuhintaista asumispalveluyksikkökantaa saadaan toteutettua tarvetta vastaavasti. Pirkanmaan hyvinvointialueella ikäihmisten laitoshoidon purku tarkoittaa noin 400 laitospaikan muuttamista ympärivuorokautisen asumisen yksiköiksi. Samanaikaisesti tavoitteena on myös asumispalvelujen rakenteen keventäminen ympärivuorokautisen palveluasumisen kysyntää hillitsemällä laajentamalla merkitsevästi yhteisöllistä asumista tähän palveluun soveltuvissa asiakasryhmissä.

Pirkanmaan alueella on tarve lukuisille kehitysvammaisten asuntohankkeille. Nykyisessä palveluverkossa on suuri määrä huonokuntoisia yksiköitä sekä kevyemmistä erityisasumisen ratkaisuista on pulaa nykyisille ja tulevien vuosien asukkaille.

Kehitysvammaisten asumisyksiköiden lisäystarpeeksi Pirkanmaan hyvinvointialueella on arvioitu vuoteen 2035 mennessä 31 keskimäärin 15-paikkaista asuinyksikköä. Vaikeavammaisten yksiköiden lisäystarve on 4 uutta keskimäärin 10 asunnon yksikköä ja näiden lisäksi on tarve löytää korvaavat ratkaisut 13 yksikölle, joissa yhteensä n. 160 asukasta. Yhteensä tarvitaan siis

48 uutta vammaisasumisen yksikköä vuoteen 2035 mennessä. Päihde- ja mielenterveyserityisryhmien asumisen suhteen rakennusinvestointitarpeet ovat vähäisemmät.

Rahoitus

Talousarvioesityksen mukaan valtion uuden asuntorakentamisen tuettu tuotanto kohdennetaan pääosin suurille kaupunkiseuduille, jolla voidaan pienentää uusien lainojen liittyviä takausriskejä. Pirkanmaan väestön ennakoidaan kasvavan noin 6 % vuoteen 2040 ja kasvu keskittyy Tampereen kaupunkiseudulle. Yli 75-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan 36 % vuoteen 2030 mennessä ja 57 % vuoteen 2040 mennessä. Pirkanmaan hyvinvointialue kannattaa hallituksen linjausta valtion tuetun asuntorakentamisen kohdentamista suurille kaupunkiseuduille, jolloin lainojen takausriski on hyvin pieni.

Vuodesta 2025 alkaen valtion asuntorahasto sulautetaan valtion talousarvioon, ja valtion tukemaa asuntotuotantoa rahoitetaan suoraan talousarviosta vuoden 2026 alusta lähtien. Rahastomomentilla on nykyisinkin asetettu enimmäisvaltuudet hyväksyttäville korkotukilainoille ja takauksille, myönnettäville avustuksille ja vuokrataloyhteisöjen tukitoimille. Valtion asuntopoliittiset tuet ovat nykyisinkin talousarviomenettelyn ja valtiontalouden kehyssuunnittelun piirissä, vaikka tuet maksetaan vielä asuntorahastosta. Valtion asuntorahaston erillisyys valtion budjetista on kuitenkin mahdollistanut erityisryhmien asumisinvestointien pitkäjänteisen suunnittelun. Rahoituksen siirtyessä valtion budjettiin on olemassa riski, että rahoituksen ennakoitavuus heikkenee ja sen määrät heilahtelevat hallituskausittain tai jopa vuosittain esim. taloustilanteen mukaan tukien ollessa suoraan osa budjettineuvotteluja.

Hyvinvointialueen investointisuunnitelmat ulottuvat pidemmälle kuin kuluvan hallituskauden ajalle, mikä korostaa pitkäjänteisen rahoituksen tarvetta. Esimerkiksi parhaillaan Pirkanmaan hyvinvointialueilla laaditaan investointisuunnitelmia vuoteen 2029 asti eli nykyisen hallituskauden yli. Tilastokeskus on lisäksi muuttanut velkalaskelmiensa tilastointitapaa siten, että Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen takaamien korkotukilainojen (Ara-velka) on otettu mukaan velkalaskelmiin, mikä laskennallisesti nosti Suomen velkasuhdetta 6–7 prosenttiyksikköä. Tämä voi lisätä hallitusten painetta pienentää valtion velkataakka vähentämällä korkotukilainojen määrää.

Asuntorakentamisen vallitsevassa suhdannetilanteessa hallitus on tehnyt suhdanneperusteisia toimia, joilla valtion tukeman korkotukilainojen hyväksymisvaltuutta on merkittävästi lisätty vuosina 2024–2025, jonka jälkeen tuettu asuntorakentaminen vähenee hyväksymisvaltuuden ollessa vuosina 2026–2027 yhteensä 2 miljardia euroa, mikä pudottaisi valtion tukeman

asuntorakentamisen noin tasolle 4000 asuntoa /vuosi. Samanaikaisesti valtion myöntämien investointiavustusten ja korjausavustusten määrä vähenee talousarvioesityksessä.

Vuosina 2015–2023 erityisryhmien investointiavustuksen taso on vaihdellut 90–120 miljoonan euron välillä, minkä turvin erityisryhmille on toteutettu vuosittain keskimäärin yli 2 300 asuntoa. Vuonna 2024 erityisryhmien investointiavustus putosi 63 M €:n, ja vuonna 2025 koko valtakuntaan on talousarvioesityksen mukaan tulossa jakoon vain 15 M€ erityisryhmien asumisen investointiavustusta. Tällä arvioidaan voitavan toteuttaa vain noin 400 asuntoa erityisryhmille. Hallituksen esityksen mukaan erityisryhmien avustukset kohdistetaan vuonna 2025 hallitusohjelman ja kehysriihen linjausten mukaisesti erityisesti pitkäaikaisasunnottomien ja vammaisten asumisen kohteisiin. Kohdentamisessa ei ole huomioitu lainsäädännön velvoittamaa ikääntyneiden laitoshoidon purkua vuoteen 2027 loppuun mennessä.

Investointituen vähennys vaikuttaa suoraan Pirkanmaan hyvinvointialueen kykyyn investoida erityisryhmien asumiseen ja tuottaa kohtuuhintaista asumista. Aran myöntämä investointiavustus on ollut merkittävä syy siihen, että erityisasumisessa asukkaalle kohdistuvat vuokrat on pystytty pitämään kohtuullisina. Pirkanmaan hyvinvointialueen lainanottovaltuus on vuodelle 2025 0 €. Erityisryhmien asumisyksiköiden rakentaminen ja peruskorjaaminen edellyttää lainanottovaltuutta ja valtion investointiavustuksen puuttuminen lisää tarvetta lainanottovaltuuteen. Ilman investointitukea rakennettujen erityisasumisen asuntojen vuokrat ylittävät kohtuuhintaisuuden rajan, jolloin hyvinvointialueelle voi syntyä tarve subventoida nousseita vuokria, mistä syntyy tarve lisärahoitukselle valtiolta.

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee erityisryhmien asukkaiden asiakasmaksujen enimmäismäärät. Ympärivuorokautisen asumisen asukkaiden maksamien asiamaksuista vähennetään asumiskustannukset, joissa on huomioitu asumistuki. Asumistuen leikkaukset ja asukkaiden maksamat kohonneet vuokrat vähentävät hyvinvointialueen saamia asiakasmaksuja, jotka edelleen heikentävät hyvinvointialueen taloutta.

Pirkanmaan hyvinvointialue näkeekin tärkeänä, että ympäristöministeriö toimii yhtenä kokonaisuutena sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa ja muutosten vaikutusten arvioinnit tehdään yhteistyössä ministeriöiden kanssa.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää välttämättömänä, että tulevina vuosina valtion talousarviossa osoitetaan riittävästi varoja etenkin kaikkien erityisryhmien asumisen tukemiseksi. Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan investointitaso erityisryhmien asumiseen ei ole riittävä.

Ilman riittäviä investointeja vaarana on, ettei erityisryhmien asuntotuotanto kykene vastaamaan tulevaisuuden tai edes nykyhetken haasteisiin. Asuntomarkkinoiden eriarvoisuuden vähentäminen ja erityisryhmien asumismahdollisuuksien varmistaminen edellyttää nykyistä suurempia taloudellisia panostuksia.

Talousarvion kohdassa avustukset korjauskohteisiin selvitysosion mukaan avustuksia myönnetään erityisesti iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen esteettömyyden sekä turvallisuuden ja terveellisyyden kannalta välttämättömään korjaamiseen, hissien jälkiasentamiseen ja liikkumisesteiden poistamiseen asuinrakennuksissa olemassa olevien hissien esteettömyyskorjauksia lukuun ottamatta. Esitys lisää sekä ikäihmisten että vammaisten mahdollisuuksia asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään ja vähentää ympärivuorokautisen asumisen palvelutarvetta. Pirkanmaan hyvinvointia alue kannattaa esitykseen liittyvää linjausta.

Yhteenveto

Pirkanmaan hyvinvointialue kannattaa valtion tukeman asuntorakentamisen tuen keskittämistä kasvaville kaupunkiseuduille, jolloin samalla vähennetään valtion lainojen takausriskiä.

Erityisryhmien asumisen suunnittelu edellyttää yli hallituskausien tehtävää ennakoitavaa suunnittelua ja investointiavustusten sitominen vuosittaiseen budjettiin ja niiden vähentäminen vaarantaa Pirkanmaalla erityisryhmien asumisen rakennemuutoksen mukaan lukien lakisääteisen laitoshoidon purkamisen vuoteen 2027 loppuun mennessä.

Erityisryhmien asumisen rakennemuutos on keskeisessä roolissa Pirkanmaan hyvinvointialueen talouden tasapainotusohjelmassa. Valtion myöntämien investointitukien ja korkotukilainojen pieneneminen lisäävät tarvetta lainanottovaltuuteen ja lisäävät välttämättömiä investointikustannuksia. Samaan aikaan tehtävät asumistuen leikkaukset yhdessä kohonneiden asumiskustannusten kanssa vähentävät hyvinvointialueen saamia asiakasmaksuja.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää välttämättömänä, että tulevina vuosina valtion talousarviossa osoitetaan riittävästi varoja etenkin ikäihmisten ja vammaisten asumisen tukemiseksi. Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan nykyinen näiden ryhmien tuetun asumisen investointitaso ei ole riittävällä tasolla. Pirkanmaan hyvinvointialue esittää, että investointitukea suunnataan pitkäaikaisasunnottomien ja vammaisten asumisen lisäksi erityisesti lainsäädännön vaatiman ikäihmisten laitoshoidon purkuun vuosille 2025–2027. Investointiavustuksen määrän ehdotetaan palautettavan vuoden 2022 tasolle 120 miljoonaan euroon. Investointiavustus

helpottaisi erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla olevaa rakentamisen lamaa ja siihen liittyvää työttömyyttä.
Pirkanmaan hyvinvointialue pitää tärkeänä, että ympäristöministeriö, sosiaaliministeriö ja valtiovarainministeriö toimivat yhtenä kokonaisuutena ja muutosten vaikutusten arvioinnit toteutetaan yhteisyössä ministeriöiden kesken.

Juhani Sand
Konsernipalvelujohtaja